LIMBA ROMÂNĂ, MEMBRĂ ŞI A "UNIUNII LINGVISTICE CARPATICE"?

IOAN LOBIUC (Iaşi)

În raportul său, *Latinitatea orientală,* la Congresul al V-lea al Filologilor Români (Iaşi-Chişinău, 4-9 iunie 1994) Eugen Coşeriu califica limba română din punct de vedere genealogic ca "pur şi simplu *latină* sau *neolatină* în toate aspectele ei «moştenite» sau dezvoltate din cele moştenite şi care reprezintă structurile ei esenţiale", "o *unitate autonomă* în cadrul latinităţii în general", dar "numai o unitate secundară în cadrul Românîei orientale". Din punct de vedere tipologic ea este considerată drept corespondentul exact al *tipului lingvistic romanic* general, iar în plan spaţial (areal) drept o arie autonomă, prin lipsa, aici, a influenţei latinei clasice şi a reţelei de influenţe bilaterale din spaţiul vest-romanic şi, mai ales, prin substratul ei specific, prin influenţa slavă şi prin contacte cu alte limbi neromanice în spaţiul dunărean (în aria occidentală acţionând alte substraturi, îndeosebi celtic, şi influenţa germană)[1].

"Prin substrat şi prin aceste contacte cu alte limbi, româna a fost atrasă într-o altă ligă lingvistică, aşa-zisa ligă lingvistică balcanică", cu precizarea, esenţială, că "latina dunăreană şi preromână *au contribuit în mod decisiv* la constituirea ligii lingvistice balcanice; şi foarte multe balcanisme sunt totodată romanisme"[2].

Mai reţinem că "prin influenţa maghiară, dacoromâna n-a fost atrasă într-o altă arie lingvistică (aşa cum n-a fost atrasă în alte arii prin influenţa neogreacă şi turcească)"[3] .

"Uniunea lingvistică balcanică" (ULB) este recunoscută şi în *Enciclopedia limbilor romanice,* ca interesând romanistica "din două puncte de vedere:

1) pentru implicarea limbii române ca membră a grupării;

2) pentru rolul atribuit latinei balcanice (romanizării) ca una din cauzele constituirii acestei grupări, trăsăturile comune (afinităţile, concordanţele) dintre albaneză, bulgară, macedoneană şi română (eventual, şi neogreacă şi sârbocroată) datorându-se, substratului identic sau numai asemănător, influenţelor suferite în comun şi influenţelor reciproce, explicabile prin relaţiile seculare - mergând până la convieţuire - ale popoarelor respective, cu vorbitori adesea bilingvi şi trilingvi"[4].

Este aici, de fapt, o confirmare a unor cercetări de aproape două veacuri privind caracterul şi de idiom "balcanic" al românei: "Limbile balcanice şi anume: româna, bulgara, albaneza şi neogreaca - într-o mai mică măsură şi sârbocroata, turca-otomană rămânând izolată -, fără a fi înrudite între ele, constituie prin convieţuirea seculară a popoarelor care le vorbesc, o "uniune lingvistică" *(Sprachbund).* Ele au în comun o serie de trăsături care conferă acestor limbi un aspect particular"[5].

Constatarea unui *Sprachbund* balcanic, provocată tocmai de individualitatea (genetică, tipologică şi spaţială) a românei, mult controversată până azi (calitatea de idiom "mixt slavo-romanic" atribuindu-se încă şi astăzi)[6] s-a vrut, cum se ştie, a fi o teorie extrapolabilă pentru situaţiile în care limbi diferite ca origine sau înrudite (îndeaproape ori de departe), dar "încorsetate" printr-un mediu geografic omogenizant (prin substrat sau substraturi, cu impulsurile lui/lor glottogenetice sau/şi ulterioare, printr-un indice de comunicare interlinguală vital necesară, dătătoare de bilingvism şi interferenţe etc.) obţin, prin "compromis(uri)", trăsături structurale comune, deci un tip de "înrudire secundară" de ordin geografic: "o ligă lingvistică este mişcarea, stopată la jumătatea drumului, a limbilor spre integrare. Acest fapt explică totul: trăsături specifice comune, inegalitatea distribuţiei lor geografice (grade diferite în zone diverse), originea lor comună sau diferită"[7]. Pentru autorul din urmă, ULB este formată "în sens restrâns, de albaneză, bulgară (incluzând şi macedoneana) şi română. Greaca participă doar ca limbă care vădeşte o puternică influenţă în crearea acestei alianţe, sârbocroata, doar în porţiunea care priveşte lexicul, turca intră în această alianţă numai în măsura în care o leagă de alte limbi raporturi lexicale determinate. Într-un cuvânt, este justă afirmaţia că fiecare din limbile balcanice îşi păstrează natura specifică, proprie doar ei"[8].

THRACO-DACICA, tomul XVIII, nr. 1-2, Bucureşti, 1997, p. 41-45

Însă, ceea ce e mai puţin cunoscut sau chiar necunoscut romaniştilor sau/şi româniştilor este că, în ultima vreme, (daco)româna este inclusă într-un nou "poligon" al familiilor linguale şi anume în ceea ce ar fi "uniunea lingvistică carpatică", pentru unii, doar periferie (nordică) a ULB, pentru alţii, chiar un "Sprachbund" autonom.

Menţionăm, deocamdată, doar câteva repere din istoricul conceptului de "uniune lingvistică carpatică" (ULC). Începuturile acestuia se întrezăresc în problematica, extrem de complexă, dar şi de controversată, a "colonizării valahe" a Carpaţilor Nordici, proces prin care arealului (balcano-)carpatic i s-a imprimat o exemplară omogenitate de viaţă materială şi chiar spirituală, cu evidente reflexe lingvistice, fiind cert că păstoritul alpin lactat la popoarele slave este de origine est-romanică (fie şi substratală). Aprofundând relaţiile dintre limbile slave din multiple unghiuri de vedere, slavistica a ajuns, de prin deceniul al IV-lea al veacului nostru, să descopere anumite coincidenţe (nu doar materiale, ci şi sau mai ales structurale) între cele estice şi cele sudice, în speţă între ucraineană şi bulgară, paralele care, apoi, constatate şi în alte spaţii slave, au dus la ideea unei perioade comunitare a lor, începută, "consumată" şi destrămată în şi prin "migraţia şi viaţa carpatică" a slavilor, româna participând sau nu la aceste (macro)isoglose care reunesc ori scindează Slavia lingvistică[9]. Promovând tot mai asiduu aşa-numita "lingvistică carpatică" ("carpatologie", "carpatistică"), strâns legată de cea balcanică şi de cea slavă, drept obiect al ei slaviştii consideră nu atât influenţele bilaterale între limbile şi dialectele "carpatice", cât "procesele complexe ale contactelor şi interferenţei lor multilaterale şi ale evoluţiei convergente, pe baza bilingvismului, a acestora, de afinităţi tipologice dintre ele, apte, în ansamblu, să definească o uniune lingvistică"[10]. Se apreciază că prin viaţa slavilor în Carpaţi, cu începere din sec. III-IV e.n., şi apoi prin migraţia lor în Balcani, începând cu sec. al VI-lea s-a creat de la periferia nord-vestică a Carpaţilor până în sudul Peninsulei Balcanice un continuum lingvistic uriaş, care a durat până în sec. IX-X, când a fost destrămat prin venirea ungurilor în Pannonia şi prin asimilarea elementului slav din Dacia de către romanici[11], dată după care periferia nordică a continuumului slav carpatic intră în zona de influenţă a slavilor estici şi vestici.

Legat de aceasta, s-a propus delimitarea între *carpatisme*, formate începând cu a doua jumătate a mileniului I e.n. şi incluzând elemente tracice, celtice, latine, romanice, greceşti, slave, mai târziu şi în măsură mai mică maghiare şi germane, şi *balcanisme*, elemente târzii, aduse la nord de Dunăre cu începere din sec. al XIV-lea şi mai ales al XV-lea, de bejenarii din Balcani, fugiţi de asuprirea turcească, şi mai ales de păstorii nomazi care migrau în evul mediu din Pind până la extremităţile occidentale ale Carpaţilor[12],"balcanisme" care, reprezentate de elemente romanice, sud-slave, turceşti, albaneze şi neogreceşti, au legat şi mai strâns spaţiul lingvistic carpatic de cel balcanic[13]. Dacă, însă, pentru unii, zona carpatică este doar "un tip nordic, periferic" al ULB[14], după alţii, acest continuum lingvistic vast, întins din Polonia sudică până la Drava, Dunărea mijlocie şi inferioară, şi din Moravia până la Nistru, ar reprezenta o entitate autonomă, anume "uniunea lingvistică carpatică", formată, în esenţă, în bazinul carpato-dunărean, mai exact în Ardeal, "unde au convieţuit, începând cu sec. al XI-lea, elemente etnice bulgar, maghiar, german, polon, român, slovac şi ucrainean (protorus)"[15]. Lăsând deoparte această surprinzătoare (prin eroarea sau intenţia ei) enumerare a etniilor din spaţiul carpatic, vom examina, succint, motivaţiile şi faptele de limbă invocate drept "conţinut" al acestei aşa-zise ligi carpatice[16].

Pentru S. B. Bernstein, carpatismele s-ar datora în esenţă, unui substrat comun, recunoscut de el a fi cel tracic[17], ele constând, ca şi "balcanismele", mai ales din cuvinte-rădăcini, sensuri, morfeme sufixale şi unele construcţii sintactice, fără să se nege existenţa unor trăsături fonetice şi gramaticale comune "întregului spaţiu carpato-dunărean"[18]. Pentru O. M. Rot, autorul unei întregi monografii despre ULC, carpatismele ar avea trei surse, inegale ca pondere:

1) substraturi carpato-balcanice (şi altele, neprecizate însă, decât cel tracic şi daco-moesic, prezente prin efecte şi în Slovacia, Polonia sudică, Polesie, încât o serie de carpatisme datorate substratului şi-ar avea epicentrul în Carpaţi, ne(mai)participând la /macro-/isoglose balcanice);

2) interferenţele, datorate unor contacte multilaterale, bazate pe bilingvisme de durată (300-600 ani) şi născătoare de convergenţe *la toate nivelele*;

3) o "mentalitate" carpatică comună de denominaţie lexicală a onticului, generatoare de "universalii spaţiale", toate aceste trei tipuri ar proba *afinitatea* limbilor şi dialectelor lor, prezenţa în ele a unui număr mare de elemente de limbă şi de modele structurale atât în planul conţinutului, cât şi în cel al expresiei. Cele mai multe (până la 62%) dintre ele s-ar datora factorului de sub pct. 2),

asemănările structural tipologice de sub pct. 3) variind între 78 şi 42%, "dialectele carpatice" deosebindu-se în proporţie de 34-56% sub acest raport de limbile-bază (cărora le aparţin)[19].

Desigur, regiunea carpatică reprezintă un extrem de interesant "laborator" al contactelor şi interferenţelor între limbi sau numai dialecte, chiar catalizator ori, dimpotrivă, stagnant al unor evoluţii (tendinţe etc.), iar noua "dimensiune" a românei, de membră (şi) a ULC şi componenta romanică a acesteia din urmă privesc, neîndoielnic, şi romanistica. Însă, sintezele cercetărilor de până acum (ca cea a lui O. M. Rot) provoacă, de la bun început, rezerve, obiecţii, corective şi critici. Formulăm, aici, doar câteva din ele.

În primul rând, deşi se caută trăsături comune în cel puţin patru din cele şapte "idiomuri" din Carpaţi, care le reunesc în diverse grade şi le opun limbilor şi dialectelor din spaţiile limitrofe, pe fondul insuficientei demarcaţii între *dialectal* (carpatic, acesta propriu-zis, primar, şi secundar, parţial şi relativ recent) şi *comun* (naţional şi, cu excepţia românei, extra-carpatic)[20], limbii române - aceasta ne interesează aici - i se atribuie elemente şi modele dintr-o sursă "carpatică" sau alteori din mai multe, cu ignorarea (ca şi în cazul aşa-zisei "limbi moldoveneşti"[21]) întregii şi adevăratei configuraţii, verticale şi orizontale, actuale şi istorice a ei, una din cauze fiind, apoi, etichetarea unor fapte înregistrate în anchete de la persoane bilingve, deci a unor fapte de interferenţă prin bilingvism ca *proces*, în acte de vorbire, drept *rezultate* ale lor, "decantate" şi *codificate* în sistemele (sub)dialectelor ori chiar ale limbilor respective; altfel spus, modelarea interferenţei, care arată în acte de vorbire reale schimbări "efemere", temporale, reversibile, deci variante (ocazionalisme), ca tendinţe, se substituie modelării convergenţei, care dă seama de schimbări finite, calitative (de obicei, treceri de la o stare a limbii la alta). În încercarea de a dovedi existenţa unei ULC distincte (de cea balcanică, balto-slavă, europeano-fino-ugrică, euro-asiatică etc.), O. M. Rot pretinde a fi modelat chiar o *"limbă-etalon"* pentru Carpaţi, un fel de *invariantă* a ramificaţiilor dialectale cercetate (graiuri bulgare cerghede, bănăţene şi nord-vestice, graiurile maghiare din Ardeal şi Maramureş, cele daco-române din aceleaşi provincii, graiurile germane, ucrainene, polone gurale şi unele slovace, numite toate "dialecte carpatice"), declanşatoare ale procesului de "atracţie linguală", fenomenul de integrare impunând inovaţiile dintr-un idiom în toate celelalte sisteme aloglote (în ciuda diversităţii lor genetice: graiuri romanice, slave, germanice, fino-ugrice, şi a celei tipologice: structuri flexionare, şi analitice şi sintactice, aglutinante etc.), de unde şi surse multiple, reiterate, ale unora şi aceloraşi împrumuturi lexicale, deşi se recunoaşte că interferenţele prin contacte bi- şi multi-laterale n-au ştirbit specificul naţional al graiurilor carpatice, ci, dimpotrivă, le-au obligat la reacţie şi la perfecţionarea resurselor proprii[22].

Însă, deja "caruselul" etimologic în care sunt plasate cele 674 de "carpatisme" lexicale, în lumina principiului "etimologiei multiple" (cu etimon genetic, istoric primar şi istoric direct), necesar (dar nu obligatoriu!) pentru a explica numărul de variante fonetice ale unui lexem (de 2,7 ori mai mare decât la împrumuturile doar bilaterale) stârneşte nedumeriri. Odată cu "legenda" (CD - carpatism funcţionând în graiurile carpatice ale limbii respective; D - carpatism existent şi în alte "dialecte" ale aceleiaşi limbi; P - carpatism funcţionând şi în limba comună sau literară respectivă; semnul > < marchează contacte multilaterale; poziţia primă în asemenea "cuiburi" indică limba care oferă etimonul istoric primar), reproducem trei din asemenea formule de etimologizare:

-"Pol. *adzymka* / *hadzymka* > < bulg. *adzimka* (CD) > < magh. *adzimka* (CD) > < rom. *adzimcă* (variantă primară, din care româna să fi refăcut un *a/d/zimă?)* (CD) (cuvântul nu este însă dialectal în dacoromână, sursa lui grecească vieţuind şi în aromână) > < ucr. *adzymka* / *hadzymka* (CD, D) "turtă de aluat nedospit";

-"Ucr. (v. rus.) *koročun* / *kračun* > < magh. *karácsony* (P, CD, D) > < rom. *crăciun* (P, CD, D) > < bulg. *kračun*-(CD, D) «sărbătoare a soarelui»";

-"Bulg. *kolastra (kulastra) korastra* / *kurasla* / *gulastra* /; > < magh. dial. *kuraszló* / *gulaszta*, germ. dial. (ti) *kurast* / *kulastr;* pol. dial. *kulastra* / *kurastra;* rom. dial. *curastră* / *colistră* / *coraslă;* slov. dial. *kulastra* / *kurastra;* ucr. dial. *kulistra* / *kulejstra* / *kolastra* / *kurastra* / *kulastra* / *koljastra* / *kuljastra* / *kuraslo*" (exemplul ultim probând că în graiurile carpatice ale bulgarei sursele lexemului dat sunt româna, maghiara şi ucraineana, în română sursa este şi bulgară şi maghiară şi ucraineană etc.)[23]. Pe lângă improbabilităţi de etimologizare (cf. mai sus *adzymka*, *koročun*, apoi, *cir* "čerci", care este balcano-carpatic, sursa primară fiind cea grecească, şi nu ucraineană, "carpatismele" nedevenind balcanisme, ci invers! etc.), nu este lesne de crezut această "migrare", "rotaţie" continuă şi nesfârşită a unora şi aceloraşi lexeme prin toate limbile (de fapt, "dialectele", căci numai româna este prin terito-

riu etnogenetic autentic *carpatică!*) din Carpaţi, fiindcă un asemenea du-te vino lasă impresia instabilităţii, a caracterului efemer al împrumuturilor, a lipsei de timp ori de putere a limbii receptoare de a-şi pune pecetea pe ele şi de a le asimila, de a le "indigeniza", şi nici o aşa-zisă nevoie a vreunei limbi de a "reîmprumuta" şi de a "reînnoi" în permanenţă achiziţii aloglote deja efectuate, acceptate cât de cât social, adică şi de monolingvi, care, într-adevăr, ei dau proba adaptării fonetice, încadrării gramaticale şi asimilării semantice a acestora.

Mai relevante, faţă de asemenea unităţi lexicale "de-a gata", ar fi pentru un *Sprachbund* "totalitar" *calcurile,* după autor în număr de 1250, cele mai multe structural-semantice, apoi cele semantice (26,5% din totalul de mai sus) şi "hibride" *(semi-calcuri),* dar ilustrările sunt ca şi inexistente, iar cele oferite - de pildă, pentru ideea de "plouă": bg. *pada kisa,* magh. *esik eső,* rom. dial. *cad'e ploiă* (?), germ. dial. (s) *folt reigan,* slov. *padie dažd* sau, mai ales, pentru noţiunea de "unsprezece": bg. *edinajset,* magh. *tizenegy,* pol. *jedenaácie,* rom. *unsprezece,* ucr. *odynadcat'* ş.a. - pot fi oricând augmentate ori prin atragerea altor limbi (dialecte), ori corectate ca geneză şi reală extensiune sau reduse la relaţii doar bilaterale (cf. rom. *lumea* şi magh. *világ,* ambele cu sensul lat. *mundus,* în raport cu slav. *světŭ*) etc.

Interesante par carpatismele la nivel fonetic (fonologic?), precum reducţia aproape totală a consoanelor lungi maghiare (sub influenţa ucraineană şi română) sau amplificarea, prin maghiară, a palatalizării consonantelor româneşti (cu participare slavă din sec. V-VII?) etc., altele necesitând, însă, confirmări (cel puţin pentru română), ca labializarea parţială a lui *a* în graiurile ucrainene, româneşti, slovace, bulgare, germane (la delabializarea lui în cele maghiare), apariţia de alofone semilungi (şi funcţionalizate?) la unele vocale din graiurile ucrainene, române şi bulgare ori, mai ales, "echilibrarea" opoziţiei între *î* şi *i* în graiurile maramureşene *(cînd-zîce),* termenii acestei perechi date de autor[24] nefiind corelabili etc.

Dintre carpatismele gramaticale (5 morfologice, 8 sintactice şi 12 derivative), unele (ca vocativul în *-o*) comportă altă sursă decât cea protorusă, altele (ca mai mult ca perfectul perifrastic, reducerea infinitivului lung latin, expansiunea reflexivului cu valoare pasivă, acuzativul - obiect direct cu recţiune prepoziţională, dativul cu valoare de genitiv şi cel posesiv al pronumelor sau antepunerea atributului adjectival faţă de regentul nominal) au altă distribuţie decât cea strict carpatică, cel puţin pentru română, precum şi alte explicaţii, mai ales prin latină şi prin ansamblul romanic, cum arătăm în lucrarea noastră, pe cale de încheiere, *Limba română şi aşa-zisa ULC.* Aşadar, coordonata "carpatică"(calificativul din urmă nici nu ar mai avea nevoie de ghilimele, el vizând nu atât "conexiunile" limbii române cu cele mai apropiate grupări dialectale ale limbilor din jur sau chiar cu acestea din urmă, în întregime, cât teritorialitatea ei strictă în centrul şi în jurul Carpaţilor) este, şi ea, definitorie pentru română, cu condiţia să fie pusă plenar şi corect în lumină prin cele trei abordări (genetică, tipologică şi areală).

NOTE

1 *Limba română,* Chişinău, IV, nr. 3, 1994, p. 12-13.

2 *Ibidem,* p. 14.

3 *Ibidem,* p. 16-17.

4 *Enciclopedia limbilor romanice,* Bucureşti, 1989, p. 315-316.

5 Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini până în secolul al XVII-lea,* ed. a II-a, Bucureşti, 1978, p. 203.

6 Cf. Jan Czekanowski, *Wstęp do historii Słowian,* ed. a II-a, Poznań, 1957, după care substratul trac ar fi fost ostil romanizării, de unde exacerbarea izolării cvasitotale a românei faţă de lumea romanică occidentală (singurii dintre români cu putere asimilatoare deosebită fiind daco-românii) (p. 95-97).

7 V. Georgiev, *Le problème de l'union linguistique balcanique* (1966), trad. în *Novoe v lingvistike,* VI. *Jazykovye kontakty,* Moskva, 1972, p. 401.

8 *Ibidem,* p. 400-401.

9 S.B. Bernstein, *Problemy interferencij jazykov karpato-dunajskogo areala v svetle dannych sravnitel'noj dialektologij,* în culeg. *Slavjanskoe jazykoznanie.* VII *Meždunarodnyj s'jezd slavistov,* VII, Moskva, 1973, p. 33, 35-36.

10 Idem, *Voprosy interferencij jazykov karpato-dunajskogo areala,* în culeg. *Simpozium po problemam karpatskogo jazykoznanija,* Moskva, 1973, p. 5-7.

11 Idem, *Karpatskij dialektologičeskij atlas,* VJaz, 1963, nr.1, p. 72-84; S. B. Bernstein, R. A. Udler, *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas i ego vostočnoromanskij aspekt,* LLR, XIX, 2, 1976, p. 49.

12 S. B. Bernstein, *Gramatica comparată a limbilor slave,* Bucureşti, 1965, p. 69-72..

13 Cf. idem, în culeg. *Karpatskaja dialektologija i onomastika,* Moskva, 1972, p. 13 (studiul *Problemy karpatskogo jazykoznanija*).

14 Cf. *idem, lucr. cit.* în nota 11 şi *loc. cit.* în nota 12.

15 A. M. Rot, *Osobennosti vzajmodejstvija jazykov i dialektov karpatskogo areala,* Užgorod, 1973, p. 21.

16 Negată de chiar unii slaviști, cf. G. P. Klepikova, *Slavjanskaja pastušeskaja terminologija,* Moskva, 1974, p. 26.

17 Cf. S. B. Bernstein, *Problemy..., loc. cit.;* românii ar fi celții romanizați din Norricum, strămutați în Pannonia Superior și de aici în Dacia, deci o schimbare a calificării substratului, recunoscut ca unitar tracic în *Voprosy...,* p. 6, 10.

18 Cf. S. B. Bernstein, R. Ja. Udler, *lucr. cit.*

19 A .M. Rot, în culeg. de la nota 10, p. 47.

20 Cf. S. B. Bernstein, R .Ja. Udler, *op. cit.,* p. 50.

21 Vezi I. Lobiuc, *Au putut "crea" influențele aloglote o nouă limbă est-romanică (moldovenească)?,* Limba română, Chișinău, IV, 1994, nr. 3, p. 90-100; idem, *Aromâni în Carpații Nordici?,* în culeg. *Lucrările Simpozionului româno-polon,* Iași, 1994.

22 A. M. Rot, *Osobennosti...,* p. 44.

23 *Ibidem,* p. 72.

24 *Ibidem,* p. 44-45.

LA LANGUE ROUMAINE, MEMBRE AUSSI D'UNE "UNION LINGUISTIQUE DES CARPATES"?

Résumé

Les recherches depuis longtemps realisées au cadre de la "linguistique balkanique" et de la slavistique concernant la "colonisation valaque" des Carpates du Nord, ont contouré l'idée de l'existence d'une "ligue linguistique des Carpates", envisagée par certains linguistes comme alliance autonome et par d'autres seulement comme type périphérique (nordique) de celle des Balkans. Dans cet ouvrage, on donne une appréciation générale des facteurs constitutifs de cette soi-disant alliance (substrat; interférences par contacts surtout multilatéraux et par bilinguisme; affinités structurales et typologiques grâce à la "mentalité Carpatique", et on relève les lacunes et les erreurs concernant l'appréciation de la position, dans ce conglomérat de langues, du daco-roumain, qui ainsi, outre sa descendance latine et son appartenance à l'aire romane, participerait simultanement à deux familles spatiales: le balkanique et le carpatique.